

Van Den Herd

tijdschrift

van de

HEEMKUNDEKRING DE HEERLIJKHEID OIRSCHOT

=====
Jaargang 20 nummer 1 - februari 2013
=====

Redactie: Clari van Esch-van Hout

Straten 16
tel. 575260

Hanneke v.d. Bogaart-Vugts

Molenstraat 12
tel. 572221

Donnie Kerkhof - v.d. Boom

Spoordonkseweg 41
tel. 574788

Lay-out: John Putmans

Dekanijstraat 3
tel. 06 46740769

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.
ISSN 1387 - 2060

Openstelling heemkamer

Sint Jorishof 51a

5688 BL Oirschot

Gedurende de zomertijd: maandagavond van 19.00-21.00 uur

Gedurende de wintertijd: maandagmiddag van 14.00-16.00 uur

In de vakantie maanden juli en augustus is de heemkamer alleen na afspraak geopend.

Meer informatie over onze Heemkundekring en de Canon kunt u vinden via de links:

- <http://www.deheerlijkheidoirschot.nl>
- <http://www.canonvanoirschot.nl>

Kopij voor de volgende uitgave kunt u tot 1 mei 2013 aanleveren.

De redactie kan de historische juistheid van de inhoud van de artikelen niet in alle gevallen controleren; eventuele onjuistheden zijn voor rekening van de auteur. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden bijdragen te redigeren, in te korten of niet te plaatsen.

VEEARTSEN IN OIRSCHOT

Vorig jaar is er een boekje verschenen van de hand van oud-veearts Martin Gloudemans, waarin hij verhaalt over zijn leven en werk als laatste (echte) veearts van Oirschot. Dit onder de titel: 'Van veearts naar dierenarts'.

Dit bracht mij op het idee eens na te gaan wie hem - voor zover bekend - als veearts in Oirschot zijn voor gegaan en hoe.

Had een boer in het verre verleden een ziek huisdier, waar hij de kost mee moest verdienen, zoals een koe, paard of varken, dan kon hij proberen het beest met behulp van bekende huismiddeltjes te genezen. Hij kon er misschien een buurman of kennis bij roepen, die meer verstand had van vee en veeziekten. Als dat niet hielp, kon men in Oirschot en in verscheidene andere Brabantse dorpen ook nog aankloppen bij de Heilige Antonius. Nee, niet die van Padua, maar de H. Antonius Abt, beter bekend als 'St. Tunnis mi 't vèrken'. Leverde dat tenslotte ook geen resultaat op, dan waren er twee mogelijkheden: het beest knapte uiteindelijk vanzelf op, of de boer en het beest hadden pech en het beest ging dood.

De overheid kwam pas in actie als er een besmettelijke ziekte onder het vee heerste of als er een besmettelijke ziekte dreigde. Dan werden er van hogerhand maatregelen afgekondigd. Sommige van die maatregelen worden tegenwoordig ook nog genomen bij een uitbraak van besmettelijke ziekten onder het vee. Zoals het verbod om vee op een veemarkt te brengen zonder een gezondheidsverklaring, of een vervoersverbod van vee. Om te controleren of daar de hand aan gehouden werd, moest er dikwijls wachtgelopen worden door bewoners van de hertgangen. Behalve de veemarkten, waren in tijden dat vee nog te voet verplaatst werd, ook de logementen, waar vee op doortocht gestald kon worden, bekende besmettingshaarden. Dus volgde dikwijls een verbod aan logementhouders om vreemd vee te stallen. Vee dat aan een besmettelijke ziekte gestorven was, moest diep in de grond begraven worden en honden moesten een tijdlang geknuppeld of gemuilkorfd worden, om te voorkomen dat

zij besmette dieren opgroeven. Ook aan zogenaamde vilders, die de huid stroopten van dood vee, werden beperkingen opgelegd.

Soms ook werden er maatregelen genomen die op zijn zachtst gezegd niet flauw waren. Dat was vooral als de besmetting over kon gaan op mensen, zoals bij hondsdolheid.

Een voorbeeld:

In november 1752 is er een razende (hondsdolle) hond gesignaleerd die over de weg van Spoordonk naar het dorp is komen lopen. Onderweg heeft hij verscheidene andere honden gebeten, zodat verschillende bewoners hun snaphanen (geweren) gepakt hebben om te proberen het beest dood te schieten. Zonder succes overigens. 's Avonds heeft de hond zelfs bij een inwoner 'drie gateren' in zijn been gebeten. Een knecht heeft de hond eindelijk dood geschoten. De Heer van Oirschot zelf heeft bij het horen van het bericht over de dolle hond zijn beste staande hond onmiddellijk laten doodschieten en begraven.

Meteen wordt er in Oirschot een gebod gepubliceerd:

'Dat alle ingezetenen al hun honden die door de razende hond zijn gebeten, onmiddellijk moeten doodschieten, doodslaan, of in de rivier moeten verdrinken'. Zo niet dan een boete van *f* 3,-. En dat na publicatie alle honden tot de laatste december dag en nacht aan een suffisante ketting en halsband op het erf vast zullen moeten blijven liggen. Wil men ze los laten lopen dan moet men ze goed muilkorven. De vorster, diender of schutter die een loslopende hond aantreffen, mogen die onmiddellijk doodschieten'.

Zo ging het tot ver in de 18de eeuw en misschien wel 19de eeuw.

De eersten die in het verleden als veearts te boek stonden, waren personen die door hun werk veel met dieren omgingen en daardoor kennis hadden opgedaan zoals bijvoorbeeld hoefsmeden. Ervaringsdeskundigen dus. Zo staat bij de volkstelling van 1849 achter de naam van Dielis van Kollenburg uit Straten als beroep genoteerd: veearts. En later wordt ook zijn zoon Jan, die in 1849 geboren is, gekwalificeerd als veearts. In 1896, toen er al afgestudeerde veeartsen waren, werd die laatste zelfs nog belast met het toezicht op de veemarkten van Oirschot.

De eerste onderwijsinstelling in Nederland waar toekomstige veeartsen door studie opgeleid werden, was de Rijksveeartsenijschool te Utrecht, die overigens pas in 1820 opgericht werd.

In 1837 had Oirschot klaarblijkelijk nog geen afgestudeerde veearts binnen haar grenzen, want in december van dat jaar werd veearts 1ste klasse Rijkzen uit Veghel naar Oirschot gestuurd, naar logement de Heibloem, omdat er waarschijnlijk een geval van een zeer besmettelijke longziekte was geconstateerd bij enkele van zijn koeien. Het bleek dat hij vreemd vee, komende van de Goricumse markt, ter stalling had gehad. En daar heerste die besmettelijke ziekte.

Enkele andere namen van veeartsen uit de omgeving zijn de districtveeartsen Vlamings en Montens.

De eerste echte veearts die in Oirschot gestationeerd was, is, voor zover mij bekend, rijksveearts Leonardus van Driel. Hij is op 21 november 1820 geboren in Mierlo als zoon van een aannemer, die overigens ook in Oirschot gewoond heeft. Leonardus van Driel trouwde in november 1846 met de Oirschotse Anna Maria Mikkers. Wanneer en hoe lang hij precies in Oirschot gewoond heeft, en hoe lang hij hier zijn praktijk uitgeoefend heeft, is me niet duidelijk. Waarschijnlijk woonde hij in 1862 nog in Oirschot. Toen liet hij aan de Oirschotse gemeenteraad weten, dat er in verschillende gemeenten een longziekte onder het vee heerste en dat hij daarom opgeroepen was om de veemarkten te bezoeken, om zo toe te zien op het overbrengen van besmettelijke ziekten. In 1873 was hij rijksveearts in Stratum en had hij in Oirschot een huis - ingericht tot 2 woningen met schuur erf en tuin en verscheidene percelen grond - in de verkoop. Dat huis stond op de Spoordonkseweg, in de scherpe bocht tegenover de afslag van de Boterwijksestraat.

Misschien heeft hij daar gewoond.

Op het eind van de 19de eeuw - in 1896 - is de Oirschotse Boerenbond opgericht. Deze vereniging beijverde zich al gauw in het begin van de 20ste eeuw voor het in huis halen van een eigen gemeenteveearts, desnoods samen met de omliggende dorpen. Moergestel en Best lieten al gauw weten, er van af te zien, maar Beers wilde onder

i Bosc 20 December 1896

Ik heb de Eer. W. G. te berichten, dat een voorhoofd
melkkoer van Hendricus van den Bosc (Laagend) onder
uwe gemeente, aan miltreum is gestorven.

Verdacht besmet zijn: 6 zundersen, 1 schaap, 1 varken en
1 zwart-aftands reinpaard.

Het cadaver behoort zoo volledig mogelijk te worden
verbrand, het overblijvend gedeelte te worden begraven.

De stal moet na voorafgaande reiniging met heet
zeepwater worden afgewaschen, daarna met Carbocraat
worden ontmet.

De mest behoort eveneens met carbocraat gedesinfecteerd
te worden en verder de overige nuttelooze bepalingen
te worden in-acht-genomen. Gelieve na afloop der ontmetting
den heer Allontons (districts-verwachter) kennis te geven.

De plaatsverw.: districts-verwachter

A. J. Hamings

aan

den Welde. Heer Burgemeester

te

Oirschot

bepaalde voorwaarden wel meedoen. Het gemeentebestuur werd ingeschakeld, en we schrijven 10 april 1910 als het onderwerp gemeentevaearts op de agenda van de raadsvergadering staat.

Ter verduidelijking: Als gemeentevaearts was je ambtenaar en moest je opdraven als het bestuur van de gemeente dat vereiste, maar daarnaast kon je natuurlijk ook nog een eigen veeartsenpraktijk hebben. Op het eind van het jaar 1910 bleek dat Oirschot voorlopig geen kans zou hebben op een bevoegde vaearts, omdat alle geslaagde veeartsen van dat jaar al meteen een betrekking hadden. De volgende jaren bleef het onderwerp vaearts regelmatig op de agenda van de raadsvergaderingen staan.

Pas in maart 1913 was men het zover eens dat besloten werd een gemeentevaearts te benoemen voor een basissalaris van gemeente-wege ter grootte van *f* 200,-. Hiervan zou de gemeente zelf *f* 150,- voor haar rekening nemen en de Boerenbond *f* 50,-. Een deelname van Beers werd niet meer vermeld.

De te benoemen gemeentevaearts zou voor de gemeente aan de volgende verplichtingen moeten voldoen:

1 Hij zal de noodslachtingen in de gemeente Oirschot moeten keuren. Hierbij zal de thans aanwezige hulpkeurmeester assisteren.

2 Hij moet de jaarmarkten in de gemeente bezoeken.

3 Hij is verplicht eenmaal per week spreekuur te houden in de kom der gemeente, behalve in de weken dat er jaarmarkt is. Dan zal het spreekuur op de jaarmarkt gehouden worden. De duur, tijd en plaats van het spreekuur zal door B en W geregeld worden.

4 Hij is verplicht jaarlijks 4 lezingen te houden.

5 Het maximum bedrag dat hij per visite mag rekenen, mag de som van *f* 2,50 niet te boven gaan, terwijl de prijs van een te leveren geneesmiddel hoogstens *f* 1,- mag bedragen.

Men had 2 kandidaten voor de post op het oog: rijksvaearts H. Nijsen te Eindhoven, die bekend was in Oirschot en al eerder had laten weten dat hij best veeartsenijkundige hulp in Oirschot wilde verlenen, en C. M. van Rooyen uit Boxtel. Met grote meerderheid werd

C.M. van Rooyen benoemd. Dit voorlopig voor de tijd van één jaar, ingaande per 1 april 1913.

Van C. van Rooijen heb ik slechts met veel moeite enige gegevens kunnen vinden. Hij is waarschijnlijk geboren in 1870, was rijks-veearts, woonde in Boxtel en werd later ook (1926) directeur van de vleeskeuringsdienst in dat dorp. Hij is niet in Oirschot komen wonen. Later is hij vermoedelijk verhuisd naar Idaarderadeel in Friesland.

In 1914 kreeg Van Rooijen inderdaad zijn definitieve aanstelling als gemeenteveearts. Daarbij werd zijn salaris met *f* 100,- verhoogd en mocht hij voortaan voor medicamenten maximaal *f* 3,- rekenen. Er werd hem wel nog eens extra gewezen op zijn verplichtingen; vooral op zijn plicht toezicht te houden op de marktdagen.

Na enkele jaren kwamen echter de eerste klachten binnen over zijn functioneren. In 1921 most hij zelfs bij B en W van Oirschot op het matje komen over het in rekening brengen van te hoge tarieven bij visites. Ter verdediging voerde Van Rooyen aan dat die tarieven door de Vereniging van Veeartsen waren vastgesteld en dat hij daar niet van afweek. Later bleek dat die tarieven vastgesteld waren op *f* 2 per visite plus 15 cent voor elke afgelegde kilometer. Aangezien de veearts in Boxtel was blijven wonen, rekende hij voor een bezoek aan Oirschot 2 x 10 km.

In de loop der jaren bleef er - getuige de gemeenteverslagen - toch wel verschil van mening en onvrede over het honorarium van de gemeenteveearts en over het feit dat hij dikwijls - vanwege de afstand - te laat kwam bij ziekte- en keuringsgevallen of niet kwam. Die onvrede groeide ook bij de Boerenbond en haar leden, die natuurlijk wel vrij waren om te rade te gaan bij een andere veearts, ook al moesten ze daarvoor naar een naburig dorp.

Zo'n veearts woonde er in St. Oedenrode, ene Roelvink.

In november 1924 meldde hij dat hij zich als veearts in Oirschot wilde vestigen. Er waren al mensen die hoopten dat C. van Rooyen dan zijn ontslag als gemeenteveearts zou nemen, maar dat was hij niet van plan. Dat deed hij wel in januari 1928. En natuurlijk diende Roelvink, die ondertussen al in Oirschot woonde, meteen een ver-

zoek in, om in aanmerking te komen voor dat baantje; wat met algemene stemmen van de raad werd ingewilligd.

Ook hij kreeg instructies van de gemeente over wat zijn taak was en waar hij zich als gemeentevaearts aan te houden had, vervat in een lijst van 14 artikelen. Zijn taak was omvangrijker dan die van zijn voorganger. Artikel 5 zei: "De veearts is verplicht de veeartsenijkundige praktijk in haar geheelen omvang, met name der geneesheel- en verloskunde bij het vee uit te oefenen". Daartegenover stond dat hij een verlof van drie weken per jaar had. Verlof tot afwezigheid voor acht dagen of korter, moest hij bij de burgemeester aanvragen. Natuurlijk was zijn jaarwedde ook hoger. Dat kon wel oplopen tot f 1500,-. Tot slot nog een opvallend artikel:

No 13: "Hij heeft zijne vaste woonplaats binnen in de gemeente Oirschot". Waarschijnlijk is de gemeente door ervaring met Van Rooijen verstandiger geworden. Voor Frans Roelvink moet dat echter geen punt zijn geweest. Immers, hij woonde al in Oirschot.

† In de H. Misoffers en gebeden
der Priesters en gelovigen bevelen wij aan

Franciscus Johannes Maria Roelvink

Dierenarts te Oirschot

Geboren te St. Oedenrode 16 dec. 1899
Gehuwd te Amersfoort 3 sept. 1935
Overleden te Oirschot 21 dec. 1959
Begraven te Oirschot 24 dec. 1959

Zie, hier ben ik Heer, Gij hebt mij
geroepen.

Wie met hem sprak, wist dat hij te doen
had met een man, eerlijk, oprecht,
ongerept en onkreukbaar.

Beloon hem Jezus voor alles, bijzonder,
omdat hij Uzelf in de donkerste dagen
der bezetting, in de H. Communie, bracht
aan de gevangenen in Haaren.

De Heer heeft gegeven, de Heer heeft
genomen, Zijn Heilige Naam zij geprezen.

UW HEILIGE WIL GESCHIEDDE

Frans Roelvink is geboren in St. Oedenrode op 16-12-1899 als zoon van een Rooise onderwijzer. In Breda volgde hij zijn H.B.S opleiding en later studeerde hij aan de veeartsenijschool in Utrecht. Op 14 januari 1925 kwam hij naar Oirschot om hier een veeartsenpraktijk te beginnen. Hij ging voorlopig in de kost bij Antje Louwers achter in de Molenstraat. Op 16 januari 1928 volgde zijn benoeming als gemeenteveearts. In 1935 trouwde hij in Amersfoort met W. Nefkes, en liet hij een nieuw huis bouwen naast het toenmalige sportpark, waar later veearts Gloudemans woonde. Ruim 30 jaar is hij veearts geweest in Oirschot en in die tijd heeft hij veel voor Oirschot betekend. Om maar enkele zaken te noemen. Hij was medeorganisator van de Brabantse Land- en Tuinbouwtentoonstelling in Oirschot in 1932 en medeorganisator van de bekende Ruiterdagen in 1933. Tot de oorlog was hij voorzitter van de Oirschotse ijsclub en vanaf de tijd dat hij in Oirschot woonde, heeft hij zich ingezet voor onze rijvereniging, was hij zelfs voorzitter van de Nederlandse Katholieke Bond van Landelijke Ruiters. In het begin van de oorlog heeft hij nog meegevochten op de Grebbeberg, en in 1942 werd hij gegijzeld door de Duitsers. Begin 1944 kwam hij weer vrij. Op 21 december 1959 is hij, op de Bestseweg, vlak bij huis, bij toenmalig café De Valk aangereden en dodelijk verongelukt. Op 24 december is hij op het kerkhof van Oirschot begraven. (Zijn vrouw - die ondertussen 103 jaar is - leeft nog.) Zijn opvolger werd de pas afgestudeerde jonge Martin Gloudemans. Hoe het hem in Oirschot vergaan is, kun je lezen in zijn boekje.

Informatie:

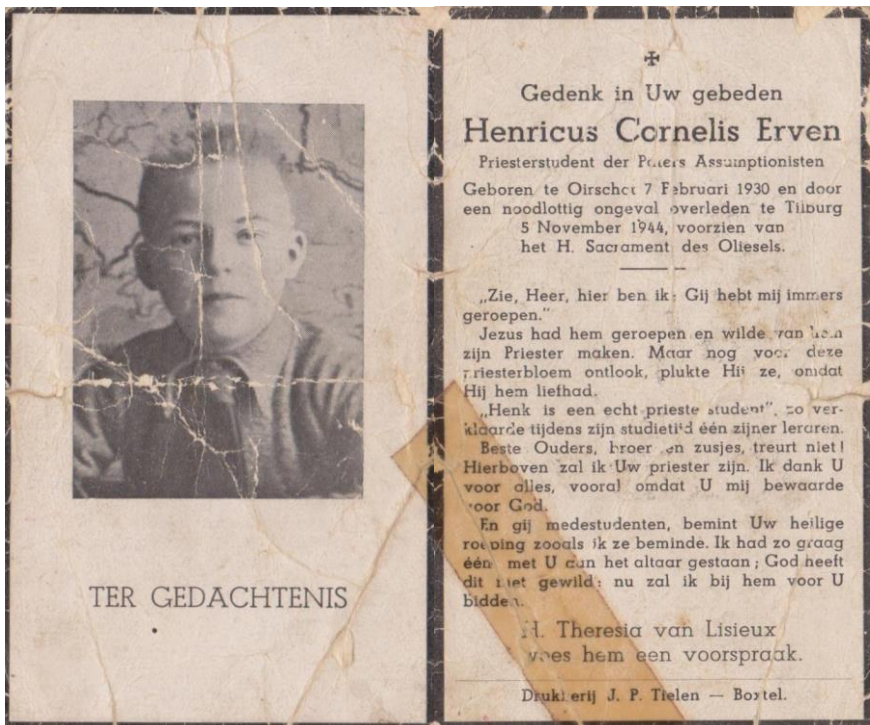
- 1 RHCe, uit o.a. notulenboeken Gemeenteraad en losse archieven;
- 2 Streekbelangen.

Cl. van Esch-van Hout

HENK ERVEN (1930-1944) OORLOGSSLACHTOFFER?

Henricus (Henk) Cornelis Erven werd geboren op de boerderij van zijn ouders (toen adres E 25, nu Krukkerd 3). Hij was de oudste zoon uit het gezin van Hendrikus (Driekske) Erven en Gerardina Adriana (Joant) van den Hout.

De familie Erven woont al eeuwenlang in Oirschot. De oudst bekende voorvader Jan Jan Erven trouwde in 1562 met Beatrijs Rutger Bekkers, die in Spoordonk woonde. De overgrootouders van Henk zijn Jan Erven en Adriana van Eenetten. Zij trouwden op 23 mei 1857 en gingen in de Krukkerd wonen.

Na de lagere school ging Henk naar de Apostolische School ‘St. Theresia’ van de Paters Assumptionisten in Bostel (Stapelen), waar jongens van 12 tot 14 jaar werden opgenomen die het ‘*ernstige*

verlangen hebben priester-kloosterling in de Congregatie' te worden. Mensen die hem goed gekend hebben, vertelden dat hij van appelkistjes een altaartje maakte. Andere kinderen moesten misdienaartje spelen. Van Pastoor J. van Gestel had hij kleren gekregen en een pepermuntje diende als hostie.

Tijdens de oorlog had de familie Erven in de Krukkerd twee onderduikers. Een kwam uit Vught, de andere uit Tilburg. De man uit Vught was eerder tewerk gesteld in Berlijn. Met zijn familie worden tot op heden nog steeds goede contacten onderhouden. Vanwege het contact met de man uit Tilburg was Henk op zondag 5 november 1944 in Tilburg. Om van het vuurwerk te genieten dat werd afgestoken ter gelegenheid van de bevrijding beklom hij met meerdere mensen de toren van de St. Josephkerk (Heuvelse kerk). De toren was vrijgegeven door de geallieerden. Boven in de toren opende hij een deur. Uiteraard wist hij niet dat er aan de andere kant een explosief bevestigd was, die helaas afging met voor hem noodlottige gevolgen. Hij was op slag dood door een grote schedelwond. De anderen hebben het overleefd, maar waren allemaal in shock. Pastoor J. van Gestel kwam het slechte nieuws in de Krukkerd vertellen. Vader Erven was aan het melken, moeder lag in bed vanwege de geboorte van een dochtertje, twaalf dagen eerder op de dag van de bevrijding van Oirschot, 24 oktober.

Van het gebeuren in de toren van de St. Josephkerk zijn meerdere beschrijvingen. Er is een verslag gemaakt van de bevrijding van Tilburg. Daarin schrijft een kapitein der infanterie over een valstrikmijn die het leven eiste van een verkenner, die met een groepje jongens onder leiding van een kapelaan naar boven was gegaan. Anderen zeggen dat hij de deur voor een geestelijke opendeed. Weer anderen spreken over een landmijn of over een boobytrap. Zijn moeder heeft tot op hoge leeftijd dit voorval tot in den treure verteld aan iedereen die maar luisteren wilde.

Henk werd opgebaard in het huis van zijn opa, Cornelis van den Hout, die met zijn zoon woonde op het adres (nu) Spoorдонkseweg 98. Vanwege de slechte weg naar de Krukkerd werd hiervoor gekozen. Henk werd begraven op het parochiekerkhof in Spoorдонk. Er zijn twee verschillende bidprentjes gemaakt. De familie heeft altijd het bidprentje met foto gehad. Enige jaren terug hebben wij op een devotionaliabeurs in Waalre het andere prentje gevonden. Het bestaan daarvan was ons niet bekend. De mevrouw die het prentje te koop aanbood, zag ons schrikken en zei meteen: ‘neem het zo maar mee’. Anders zou het 75 cent gekost hebben. Het schijnt dat de paters in Boxtel dat prentje uitgegeven hebben.

Zoals gezegd is op bevrijdingsdag een zusje geboren. Die nacht is de buurman, Jan v.d. Hamsvoort, in Oirschot *törp*, dokter Hagemeijer gaan halen. Men zegt dat Jan die nacht zijn grijze haren gekregen heeft. Het zusje werd naar Koningin Wilhelmina ‘Mien’ vernoemd. Diezelfde dag is de baby gedoopt in de kerk van Spoorдонk. De Oirschotse zusters Karmelietessen waren nog geëvacueerd in de kerk/pastorie van Spoorдонk en kwamen allemaal kijken naar de doopplechtigheid.

In het gezin Erven zijn tussen 1929 en 1947 elf kinderen geboren (2 zonen en 9 dochters) waarvan er één op 1-jarige leeftijd en één op 3-jarige leeftijd is overleden.

In een raam van de kapel van de H. Eik zijn de namen van de slachtoffers van de oorlog aangebracht, waaronder ook die van Henk. Omdat zijn broer en zusters op leeftijd beginnen te geraken, hebben wij contact gezocht met de ‘Oorlogsgraven Stichting’ met het verzoek om eventueel overplaatsing naar hun Ereveld in Loenen. Het verzoek is nog niet toegezegd, maar ook niet afgewezen. Eerst moet men de statuten van de stichting wijzigen, want Henk is wel een slachtoffer van de oorlog, maar daarom nog geen oorlogsslachtoffer.

Annie en Bert Smits, Spoorдонk

EEN HEYMELICK RAPTUS, SPOTTELICK VOOR GODES KERCKEN

Boetstraffelijke zaken vanwege voortijdige huwelijksgemeen- schap

Met het woord *moetje* wordt een huwelijk aangeduid dat gesloten wordt wegens een (veelal) ongeplande zwangerschap van de aanstaande echtgenoten. In elke stamboom komen *moetjes* voor: ze zijn eenvoudig op te sporen door het tijdsverschil uit te rekenen tussen de huwelijksdatum en de geboortedatum van het eerste kind. Soms kan er in de archieven nog meer informatie worden gevonden: in de zeventiende en achttiende eeuw was voortijdige huwelijksgemeenschap namelijk een strafbaar feit.

De Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden kondigden in 1656 het Echtreglement voor de Generaliteitslanden af. In artikel XLVIII (48) van het Echtreglement was geregeld dat, *dewyle de ervarentheyt leert, dat vele ontydelijck te samen als Man ende Vrouw huys houden, ofte Bruylofte houden, de echtelieden waarvan kon worden vastgesteld dat alle de gene, Jonge Dochters ofte Weduwen waarvan vastgesteld kon worden dat eerse in ondertrou aengetekent ofte getrouwt worden door haere toe comende bruidegoms ende mans ghedefloreert ofte geswangert sijn* bestraft konden worden met een boete van veertig gulden. Het artikel beschrijft voortijdige huwelijksgemeenschap als *een heymelick raptus¹, spottelick voor Godes Kercken, strydende met het Formulier des Houwelijcks, ende waer uyt vele verwerringe, quade Huys-houdinge, verlatingen, en allerehande swarigheden ontstaen tot naedeel van de Republicque*. De boete werd opgelegd aan zowel de man als de vrouw, *half ende half*. Ouders waren hoofdelijk aansprakelijk voor hun kinderen, evenals *Vrouwen voor hare Dienstmaechden*.

¹ Raptus (vgl. eng. *rape*): ontvoering van een meisje of vrouw

Om tot een veroordeling te komen moest de aanklager (officier, schout, drossaard) het feit bewijzen, en daarvoor had hij veelal de medewerking nodig van de instantie waarvoor het huwelijk was voltrokken (schepensbank of predikant) en van de pastoor, die uit het doopregister een extract van de doop moest leveren. Maar op de eerste plaats was er een verklikker nodig: iemand die bij de magistraat meldde dat er binnen negen maanden na een huwelijk een kind was geboren. De complicaties in de bewijsvoering, alsmede het geringe belang dat de samenleving aan het verbod hechtte, maakt dat er relatief weinig dossiers van boetestraftelijke zaken vanwege voortijdige huwelijksgemeenschap in de archieven voorkomen. In de heerlijkheid Oirschot en Best, met ongeveer 4000 inwoners een van de grootste plaatsen van Kempenland, komen tussen 1711 en 1752 slechts elf gevallen voor. Van acht daarvan zijn aparte dossiers bewaard gebleven².

Op 17 september 1746 worden Simon Henrick van Hees en Christina Willem Kemps door de drossaard van Oirschot aangeklaagd wegens voortijdige huwelijksgemeenschap³. Simon is een weduwnaar van 30 jaar als hij op 7 november 1745 voor de schepenen hertrouwt met Christina Willem Kemps. Drie maanden later, op 18 februari 1746 wordt hun zoon Henricus gedoopt.

De tenlastelegging luidt: dat de gedaagdens op den sevendende november 1745 voor de wet alhier getrouwd sijn als blijkt uijt het extract van het trouw register deser vrij en heerlijkheijt van Oirschot bij den heer secretaris L. de Marcq geextradeerd, en alhier sub L A. gevoegt, sijnde het nu sulcx dat de gedaegdesse in de derde maend nae dat sij met de gedaegde alhier als voor door de wet was getrouwd in de kraem is gecoomen en sulcx wel in de maend februarij 17c ses en veertig dat doen ter wereld gebragt heeft een soon die den achttiende dito maend alhier te Oirschot in de Roomse Catholijcke kerck is gedoopt, consteerende het selven door het extract uijt het doop register welck den heer Land Deeken P van Helmont Rooms

² RHCe, R Oirschot nrs. 1573 tot en met 1580.

³ RHCe, R Oirschot 1577

*Pastoor alhier daer van heeft gegeven en ten dese sub L. B gevoegt Door allen het welck handtastelijck blijkt dat de gedaegdesse no-
toirlijck voor haeren ondertouw en opgevolgde trouw beswangerd is
geweest.* Het extract uit het trouwregister en dat uit het doopregister
zijn als bewijsmiddelen in het dossier bijgevoegd.

De schepenen veroordelen de echtelieden op 16 november 1746 tot
betaling van een boete van veertig gulden⁴.

Simon Henrick van Hees, zn. van Henrick Willem van Hees en
Neeske Simon van Gerwen, ged. te Oirschot op 22 december 1714,
tr. te Oirschot op 4 november 1742 met Hendrien Henrick van Laar-
hoven, dr. van Henrick Dirck van Laarhoven en Jenneke Francis van
Boxtel, ged. te Oirschot op 30 december 1711, begr. te Oirschot op
31 maart 1744.

Uit dit huwelijk:

1. Jenneke Simon van Hees, ged. te Oirschot op 21 septem-
ber 1743, overlijdt in het kraambed van haar jongste
kind, begr. te Oisterwijk op 17 december 1767, tr. te Ois-
terwijk op 1 juli 1764 met Peter Adriaen van Oirschot,
zn. van Adriaen Antonis van Oirschot en Maria Jan
Hoppenbrouwers, ged. te Oisterwijk op 5 oktober 1742,
begr. te Oisterwijk (*Peeter van Oorschot senior, heeft
kinderen nagelaten*) op 22 december 1804. Zij wonen op
de Logt onder Oisterwijk. Peter hertrouwt voor de sche-
penen van Oirschot op 6 november 1768 met Jenneke
Rogier van Heerebeek, dr. van Rogier Dirck van Hee-
rebeek en Peternel Jan Oerlemans.

Simon hertrouwt te Oirschot op 7 november 1745 met Christina Wil-
lem Kemps, dr. van Willem Willem Kemps en Willemijn Jan Habra-
ken, ged. te Best op 20 augustus 1713, begr. te Oirschot op 22 april
1755.

⁴ RHCe, R Oirschot 104 f. 110

Uit dit huwelijk:

1. Henrick Simon van Hees, ged. te Oirschot op 18 februari 1746. Zijn ouders worden beboet wegens voortijdige huwelijksgemeenschap.
2. Wilhelma Simon van Hees, ged. te Oirschot op 19 mei 1747, begr. te Best (*laat 3 kinderen na, verwekt door haar eerste man Hendrik van den Oever en 3 kinderen bij haar tweede man*) op 24 oktober 1794, tr. te Oirschot op 24 mei 1772 met Henrick Joseph van de Oever, zn. van Joseph van de Oever en Henrica Henrick Peters, ged. te Schijndel op 9 oktober 1732, begr. te Best op 19 oktober 1778. Zij hertrouwt als weduwe te Oirschot op 5 november 1780 met Jan Peter van Croonenburg, zn. van Peter Jan van Croonenburg en Annemarie Dirck van de Hurk, ged. te Best op 21 juli 1749. Jan hertrouwt te Oirschot op 13 september 1795 met Lijsbeth Evert Kemps, dr. van Evert Kemps en Cathalijn Kuijten.
3. Adriana Simon van Hees, ged. te Oirschot op 13 maart 1749.

Simon trouwt voor de derde keer voor de predikant te Oirschot op 30 november 1755 met Agnes Jan Timmermans, dr. van Jan Jan Timmermans en Willemijn Jan van de Ven, ged. te Liempde op 7 maart 1713.

Anton Neggers

LEUKE WISSEWASJES OP RIJM II

In de vorige Van den Herd heb ik enkele (kinderlijke) puntgedichtjes, rijmpjes en zegswijzen ter tafel gebracht. Mijn bijdrage toen werd - terecht - ingekort omdat door meerdere leden overvloedige tekst ingebracht werd. Een goei teken!

Nu ga ik in dezelfde trant verder met deze fraaie pareltjes: meestal schitterende, eenvoudige schoonheid.

Het is m.i. uitstekend deze puike woordspelletjes vast te pinnen. Zij mogen niet verloren gaan. Trouwens, verschillende onzer leden zullen hun jeugd hierin soms herkennen. Mooi toch. Ik schrijf het op zoals het voor mijn pen komt, zonder logische volgorde.

1. Mi Sinte Mathijs
Was er nog geen ijs,
Mer mi hallef Mert
Rijen ze mi kaor en perd
Over den Dordes Werd.
2. En Jansen gaat weer zeer tekeer;
Hij moppert op het winterweer.
Dan roep ik: denk erom, mijnheer Jansen
Sneeuwvlokken vallen niet, zij dansen. (Toon Hermans)
3. Op elektriciteitshuisjes stond met grote letters gekalkt; ‘Alle Turken terug naar Marocco’.
4. Over onze dappere krijgers:
Daar komen de mannetjesputters;
Wat een geschitter,
Wat maken ze lef.
Dat komt door de bitter
En ’t plichtsbef.
5. Den dië moet ‘oom’ zeggen tegen Janus Berben en
.....voerman tegen Janus Assouw.

6. Een kaai wijf kan 't beste struif bakken.
7. Houdt handen en voeten warm.
Vul matig uwen darm.
Houdt de poort van achteren open
En laat de dokters naar de klote lopen. (Oirschotse arts Gijs Everdingen)
8. Hinkelliedje:
In spin, de bocht gaat in,
Uit spuit, de bocht gaat uit.
9. Gekomen is Uw lieve mei, Maria!
En op 't veld de bloemensprei, Maria!
Bloemen die wij plukken gaan
Nu zij rijk te bloeien staan.
Ave, ave Maria
Voor U de Vrouwe van de mei, Maria!
10. Het enige goeie uit Amsterdam is de trein naar Eindhoven
(Theo Maassen)

Ik heb nog meer op voorraad, maar nu laat ik het hierbij.
Het is misschien verstandig nogmaals te vermelden, dat eventuele
'groffe' praat niet uit mijn mond komt. Het gezegde, de uitdrukking,
zoals ik die neerpen, komt uit de volksmond. En dat moeten we als
heemleden niet gaan kuisen.

Feestdag van St. Sebastiaan, 20 louwmaand 2013.
Theo van de Loo, de Oude.

MUSEUMSCHATTEN MERKLAPPEN

Het museum 'de Vier Quartieren' heeft een mooie verzameling merklappen, die elk voor zich uniek zijn, omdat de maakster ervan er een eigen invulling aan heeft gegeven.

De merklap is cultureel erfgoed. Hij vertelt de familiegeschiedenis, aangevuld met eigen ideeën. Een merklap vertelt het verhaal van de maakster of - bij een bijzondere gebeurtenis, zoals geboorte of huwelijk - over degene voor wie hij bedoeld is.

Ook kennen we de vriendschapslap of pronkrol, waaraan door een groot aantal mensen is gewerkt, en waaraan ieder zijn eigen invulling heeft gegeven.

Wanneer de merklap precies ontstaan is, is onduidelijk. Wel is er al een afbeelding van een merklap op een schilderij van Joos van Cleve, 'de Heilige Familie' van rond 1550, vervaardigd te Antwerpen. De oudste merklap in Nederland dateert uit 1572. Heel waarschijnlijk werden er voor die tijd ook al

merklappen gemaakt, want het eerste gedrukte patronenboekje voor merklappen van Johan Schonsperger is verschenen in 1523. In Nederland werd in het begin met zelf ontworpen bijbelse taferelen gewerkt.

Merklappen werden vooral gemaakt door meisjes in leeftijd variërend van 5 tot 14 jaar, als oefening voor het borduren en merken van het later door hen te maken linnengoed of kledingstukken voor hun uitzet. Het alfabet gebruikte men voor het merken van de linnenuitzet, en de cijfers om aan te geven hoeveel stuks men van een

bepaald soort bezat. Ook was het merken van linnengoed nodig in verband met gezamenlijk gebruik van was- en bleekplaatsen. De merklappen werden meestal onder moeders leiding gemaakt, maar rond 1880 kwam er een schoolwet waarin werd opgenomen, dat aan de Lagere Scholen onderwijs diende te worden gegeven in 'fraaie handwerken voor meisjes'. Dit was de aanzet van de bekende rood geborduurde schoollapjes. Op deze schoollapjes werden letters en cijfers in verschillende uitvoeringen geoefend, maar na een beetje ervaring werden hier randjes aan toegevoegd. Ook verschillende rijmpjes uit schoolboeken zijn op doek overgenomen.

De oudste bewaard gebleven merklappen zijn vaak gemaakt met meerdere borduurstijlen door elkaar, waaraan door meerdere generaties is gewerkt. Er werd gewerkt met borduurzijde op linnen, maar er zijn ook merklappen bekend, geborduurd met wollen garen. De borduurtechniek is meestal kruissteek, maar ook platsteken en koninginnesteek werden gebruikt. Vanaf de 17de eeuw werd het mode om een grens in de vorm van geometrische- of bloemenrand te borduren rondom de merklap. Dit kunnen gelijke randen zijn, maar kunnen ook verschillen.

Merklapmotieven die meestal terugkomen op iedere lap zijn:
Alfabetten en cijfers;
Levensboom, die staat voor grootheid en kracht;
Duiven, zij staan voor vrede;
Twee dragers met tros druiven, een van oudsher bijbels motief als teken van vruchtbaarheid;
Kroon met engelen, als symbool van de eeuwigheid;
Pauwen, als symbool van hoogmoed en onsterfelijkheid.
De nieuwere versies hebben o.a. figuren uit het dagelijkse leven.
Belangrijk is ook de naam van de maakster en het jaartal.

Behalve merklappen zijn er ook de stekenlappen, waarop diverse borduursteken en technieken werden geoefend. Hiervoor werd meestal grof stramien en dikker garen gebruikt. Natuurlijk had ook de leefomgeving van de maakster invloed op de motieven die werden gebruikt. Zo heeft de Friese merklap andere motieven dan de merklappen uit het Zuiden van het land. In het gebied Vierlanden in Duitsland werden in de periode van 1770-1870 patronen gebruikt met een bepaalde symboliek. Men gebruikte zwarte borduurzijde op ongebleekte katoen, met een enkel rood detail.

Een ander soort van merklap is de stoplap. Deze zijn zeer herkenbaar. Hierop moest men leren stoppen voor het herstellen van bijvoorbeeld damast en tafellinnen. Op goede naaischolen en ook in meisjesweeshuizen werd deze techniek geleerd om later een zelfstandig beroep te kunnen uitoefenen. Het vergt veel geduld en oefening om de stop zo onzichtbaar mogelijk te maken. Nu worden stoplappen alleen nog gemaakt als ‘merklap’ en heeft het stoppen in de meeste huishoudens een gevoel van iets uit de Middeleeuwen.

Naarmate meer rijkdom, kreeg het borduren meer een functie als versieren van kleding en linnengoed, en wat vroeger een noodzakelijk kwaad was, is nu verheven tot naaldkunst.

Nelly van Kessel
Bron: Vereniging Merkwaardig

CHRISTIAAN VAN DER AMEIJDEN

Hoggi a d'ore 22 collegialmente habbiamo compagnato alla sepultura nella Madonna del Anima il signore Christiano Ameyden cantore jubilato della capella pontificia et fratello nostro. Requiescat in pace. Morse hieri. Alla qual opera pia e comparso il r[everendissi]mo sacrista di N[ostro] S[ignore] ... Tutti gli signori compagni sono stati presenti eccetto il signore Joseffo Cencio fuori di Roma.

Signore sindaco, signore e signori,

Met deze woorden worden overlijden en begrafenis van de Oirschots-Romeinse componist en zanger Christiaan van der Ameijden in de diaria, de dagelijkse verslagboeken van de *Cappella Sistina*, de pauselijke privézingkapel, vermeld. Deze diaria vormen zowat de belangrijkste bron voor de carrière van deze opmerkelijke Oirschotenaar, die in september 1563 toetrad tot de net genoemde *Cappella Sistina* en in feite tot zijn dood lid zou blijven, op een kleine onderbreking van vier dagen na. Vanaf 1588 genoot hij het statuut van giubilato, wat betekende dat hij na 25 dienstjaren werd vrijgesteld van de plicht tot dagelijkse aanwezigheid, maar hij bleef een trouw zanger. Pas vanaf 1595 verschijnt hij minder vaak, maar de aanwezigheid van nagenoeg alle zangers en de vermelding van zijn dood en begrafenis vandaag precies 400 jaar geleden vormen een indrukwekkend getuigenis van de waardering die zijn collega's hem toedroegen. Het was overigens ook in muzikaal opzicht een buitengewoon moment.

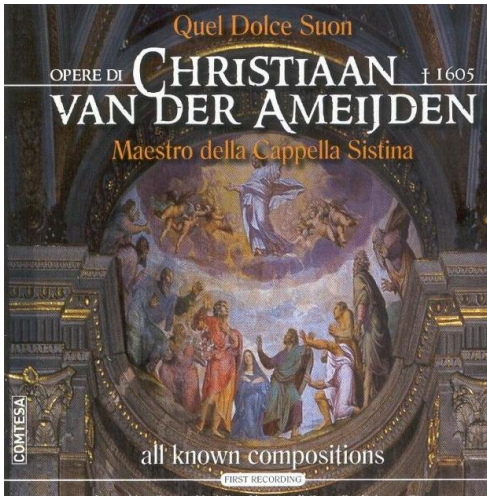
Vanaf 1428 al waren zangers uit de Zuidelijke Nederlanden in Rome actief en de *Cappella Sistina*, met de zangkapel van de hertogen van Bourgondië en later de Habsburgers een van de meest prestigieuze muziekinstellingen van die tijd, heeft altijd en rijkelijk geput uit het repertoire van de Vlaams-Bourgondische polyfonie. Christiaan van der Ameijden was het slotstuk van deze rijke muzikale traditie die de Lage Landen met Rome verbindt. Wij zijn misschien geneigd om de belangrijkste culturele prestatie van de Nederlanden in de schilder-

kunst te zien, maar qua invloed was de uitstraling van de muziek uit onze contreien mogelijk nog belangrijker. Immers, het hele Europese muziekleven in de 15de en 16de eeuw werd gedomineerd door componisten uit onze gewesten, gaande van Guillaume Dufay uit Kame-rijk, Josquin des Prez uit dezelfde streek tot de Gentenaars Ockeghem en Jacob Obrecht, de Henegouwer Orlandus Lassus, de West-Vlaming Adriaen Willaert enz. Rond 1600 neemt een nieuwe Itali-aanse stijl dan de leidende positie over, maar grote componisten uit de 16de eeuw, zoals de Spanjaarden Victoria en Morales of de Itali-aan Giovanni Pierluigi da Palestrina stonden in de traditie van de meerstemmige muziek uit de Nederlanden. Van der Ameijden is minder groot -laten we eerlijk zijn-, maar hij kende Palestrina wel persoonlijk en was zelfs even diens directe collega.

Christiaan van der Ameijden heeft namelijk een hele reeks functies in de *Cappella Sistina* uitgeoefend, met name in de jaren 1570. Omdat het verkiezingssysteem in die periode wat anders werkte dan wij vandaag gewend zijn, is dat ook wel begrijpelijk. Men koos namelijk niet zo maar een kandidaat, nee, elke groep, elke 'natie' kwam op een vaste tijd aan de beurt om iemand naar voren te schuiven. Omdat de natio Gallica, de Franse natie, waartoe ook de zangers uit de Neder-landen gerekend werden, in Christiaans tijd in feite enkel uit Van der Ameijden bestond, kwam hij als vanzelfsprekend steeds weer voor die functies in aanmerking, tot de vlam in de pan sloeg en de veel talrijker Italianen die samen slechts één natio vormden en dus indi-vidueel gezien veel minder kans hadden om een ambt te bekleden, in 1578 rebelleerden. Dat deed overigens geen afbreuk aan de waarde-ring die men voor Christiaan als persoon had. In 1593 en 1594 werd hij uiteindelijk mastro di cappella van de *Cappella Sistina*, en als zodanig de directe collega van de net al genoemde Palestrina die diezelfde functie uitoefende in de Cappella Giulia, de zangkapel van de Sint-Pieter.

Op 20 november 2005 was de Oirschotse Sint-Pieter getuige van de unieke voorstelling van alle bekende en bewaarde composities van Van der Ameijden. Ongetwijfeld is er meer geweest, maar dat is niet

tot ons gekomen. De kwaliteit ervan bewijst haast dat er een en ander verloren moet zijn gegaan. Wat ons rest, is een magnificat en een mis, allebei overgeleverd in handschriften in de Vaticaanse Bibliotheek, en een madrigaal, een zangstuk op Italiaanse tekst, bekend uit een in Rome gedrukte verzameling die voornamelijk composities van Orlandus Lassus bevat. De mis en het magnificat moeten uit de vroege jaren 1590 dateren, de eerste druk van het madrigaal dateert uit 1563, het jaar waarin Van der Ameijden voor het eerst uit het niets opduikt. De omstandigheden waaronder dit gebeurt, zijn nog

steeds niet duidelijk. Uit Oirschot zelf stamt geen enkel document, geen enkele aanwijzing over Christiaan. Men zegt traditioneel dat hij geboren is in het huis Nieuwstraat 5 en dat hij een zus gehad heeft, Margriete, die in Rome voor hem zorgde. Ik heb in Rome een deel van de privépapieren van Christiaan teruggevonden, allemaal in het Italiaans (er is geen woord Nederlands

van hem bekend!), waaruit blijkt dat hij een tot nog toe onbekende broer had, Johannes, die in 1566 vanuit Rome naar Napels gegaan is en daar in 1573 overleed. Johannes had een dochter, Susanna, terwijl in het document ook nog sprake is van een zekere Catharina van der Ameijden. Wat zij precies was, is niet vermeld, misschien een zus, maar van Margriete ontbreekt elk spoor. Misschien is de hele familie al eerder naar Rome verhuisd. Wie zal het zeggen? De Oirschots-Bossche patriciërsfamilie Van der Ameijden had als het ware een hang naar Rome: er zijn zeker zes personen uit die familie bekend met activiteiten in Rome.

Als Christiaan dan opduikt, is het om toelating te vragen tot de *Cappella Sistina*. Deze had net toestemming gekregen om kandidaat-

leden voortaan aan een examen te onderwerpen en dus niet meer iemand enkel op voorspraak van een kardinaal op te nemen. En dan komt Christiaan op 5 september 1563, wapperend met een motu proprio, een eigenhandig geschrift van een hooggeplaatst personage, normaal zelfs van de paus. De kapel aarzelt, zich bewust van haar rechten, en besluit om de paus naar zijn mening te vragen, of het echt de bedoeling is dat Christiaan toetreedt. Op 7 september is dat achter de rug, is de pauselijke instemming verkregen en wordt Christiaan toegelaten zonder ooit examen af te leggen. Die paus is Pius IV (1559-1565). Zat hij echt zelf achter het motu proprio? We weten het niet. In augustus 1565 wordt de *Cappella Sistina* doorgelicht door een commissie van kardinalen, onder wie ook de heilige Carolus Borromeus, wat leidt tot draconische maatregelen: maar liefst 13 zangers worden bij de bekendmaking van de beslissing op 17 september 1565 de laan uit gestuurd. Onder hen ook Christiaan van der Ameijden. Wie staat er echter op 21 september al weer op de stoep, wapperend met een briefje? Juist: onze Christiaan. En weer blijkt dat paus Pius IV zijn steun geeft aan onze Oirschotenaar. Als enige van de ontslagenen wordt Christiaan diezelfde dag weer opgenomen in de gelederen van de *Cappella Sistina*. Genoot Christiaan de persoonlijke steun van deze paus? En waarom? Het blijft toch wat merkwaardig dat een lid van een Meierijse patriciërsfamilie zo direct de bescherming van een paus kon genieten. Zo belangrijk was de familie Van der Ameijden echt niet, dat ze enig politiek gewicht in de schaal kon leggen en er is bovendien vóór Christiaan ook niets van een dergelijke rol in Rome bekend. Een neef van hem, uit de Bossche tak, Theodorus, zal in de 17de eeuw een van Romes meest vooraanstaande advocaten worden: daar zal de naam en faam van Christiaan wel in hebben meegespeeld, maar Christiaan zelf kon niet op iets soortgelijks bogen.

Ook al moet ik nu enig levensgevaar trotseren: in Christiaans tijd wist zelfs niemand in Rome waar Oirschot überhaupt lag. In alle documenten betitelt Christiaan zichzelf dan ook of wordt hij betiteld als Buscoducensis 'Bosschenaar', Flander 'Vlaming' of Leodiensis 'Luikenaar', verwijzend naar de dichtstbijzijnde grote stad en bis-

schopsstad of de algemene aanduiding voor iemand uit de Lage Landen. Kwam hij eigenlijk wel uit Oirschot? *Nolite timere, non abbiate paura*: in zijn testament, vandaag precies 400 jaar geleden opgesteld, en op zijn grafmonument staat wel zeker heel duidelijk Orschotanus Brabantinus 'uit Oirschot in Brabant'. En -en andermaal riskeer ik mijn leven met wat ik nu ga zeggen-: het is absoluut uitgesloten dat iemand die niet uit Oirschot komt, zich op het moment dat hij zijn testament maakt, als Oirschottenaar betitelt in een zo verre wereldstad als Rome, waar niemand ook maar het flauwste benul heeft waar die plaats zich zou kunnen bevinden.

Het grafmonument van Christiaan van der Ameijden bevindt zich in de Santa Maria dell'Anima, een kerk dichtbij de Piazza Navona. Op dit moment is dat de Duitse en Oostenrijkse kerk, maar in de 16de en 17de eeuw gold het als de kerk voor alle inwoners van het Heilige Roomse Rijk, waartoe de Lage Landen destijds behoorden. Het aandeel van mensen uit onze contreien in het bestuur was bijzonder hoog. Christiaan was sinds 1574 lid en werd in 1583 als bestuurslid gecoöpteerd. Viermaal was hij provisor, in feite de voorzitter van het dagelijks bestuur. Opnieuw vervulde hij een belangrijke rol in het bestuur van een instelling. In alle bescheidenheid en zonder te willen overdrijven kan men Christiaan van der Ameijden tot de vooraanstaande leden van de Nederlandse kolonie in Rome rekenen. U kunt zijn grafmonument nog altijd bezoeken, al hangt de steen in een vrij donkere hoek. Die hoek is zelfs zo donker dat ik de eerste keer dat ik die kerk bezocht, in september 1994, de steen niet gevonden heb, ook al wist ik uit het artikeltje van mijnheer Lijten in Campinia dat hij er begraven moest zijn. Toen ik in maart 1995 opnieuw in Rome was, heb ik alle grafmonumenten afgezocht en, u weet: het is met monumenten als met een broekzak, het laatste bleek van Christiaan te zijn, al moest ik echt met mijn hoofd van links naar rechts gaan en van onder naar boven om het schaarse licht over de steen te laten spelen, zodat ik de woorden kon ontcijferen Christiano Ameijden Orschotano Brabantino. Van de vier Oirschotse grafmonumenten die nog van vóór 1800 dateren, is dit het op een na oudste. De andere drie bevinden zich in deze kerk.

Signore sindaco, signore e signori,

Onze Christiaan heeft het ver gebracht. Hij vertegenwoordigt het culturele leven in noordelijk Brabant van vóór de Tachtigjarige Oorlog en hij is tegelijk het eindpunt van een eerbiedwaardige muzikale traditie. Zijn grafmonument is zelfs het enige monument dat aan die muzikale invloed herinnert. Hij verdient dan ook een bijzondere plaats in het geheel van de betrekkingen tussen Noord-Brabant en Rome, en tussen de Nederlanden in hun geheel en Rome. Het is de bedoeling van dit concert hem deze plaats te bezorgen.

Deze tekst is door Michiel Verweij uitgesproken bij een concert van de muziek van Christiaan van der Ameijden in de kerk van Oirschot in 2005 en de presentatie van een cd.

Michiel Verweij

EIGEN AARDIGHEID(JE)

Toen ik onderstaand bericht in de Oirschotse gemeentearchieven gevonden had, en las, moest ik toch even terugkijken naar de datum. Maar nee, geen 31 maart of 1 april. Gewoon midden in de zomer. In die tijd is ene van Blarkom ook schoolopziener in ons district. Wellicht is hij de ondertekenaar van het volgende bericht.

Cl. van Esch-van Hout

Eindhoven 21 juli 1863

Aan de burgemeesters der gemeenten Oirschot, Oostelbeers c.a. en Vessem c.a.

Volgens de berekening van professor dr. Heis uit Munster, gestaafd door al hetgeen hij op dit terrein zelf heeft vernomen, staat het bij dien geleerde vast dat de merkwaardige meteor welke in de avond

van de 8ste maart laatstleden gezien werd, is gevallen in de omstreken van Oirschot, Oostelbeers en Wintersel.

Eene belooning van vijf en twintig gulden is uitgelooft voor degene die de steen zou vinden, welke groter dan die te Uden gevonden (volgens de beschrijving in de handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen van 1861 bladz. 76, weggende 7,1 Ned. onzen en eene kleine vuist groot) door zijne zwartachtige kleur licht te onderscheiden is van den zogenaamde kiezelsteen. De steen moet inzonderheid worden gezocht in den driehoek tusschen Oirschot, Oostelbeers en Wintelre.

Daarbij moeten de zogenaamde vennen zo mogelijk worden onderzocht en moet gelet worden op de opening die zoude kunnen ontstaan zijn in geval de steen in de grond ware geslagen.

Naardien als zoekers welligt met het beste gevolg schaapherders, en buiten den schooltijd kinderen zouden kunnen gebezigd worden, neem ik in het belang der wetenschap de vrijheid mij tot u Mijne Heeren, te wenden met verzoek om dit berigt in uwe gemeente te doen publiceren en ook de leerlingen en de onderscheidene scholen door hunne onderwijzers daarmede bekend te doen maken, onder mededeling zo nauwkeurig mogelijk van bovengemelde kenteekenen van den steen en andere omstandigheden die zouden kunnen leiden tot het vinden van dezelve.

Door het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant als medebestuurders,

Geteekend S.P. van Blarckom.

Gelieve den meteorsteen of de steenen die daarvoor gehouden worden, voorlopig onder uwe bewaring te houden.

SCHOLASTICAAT

Pater Thei Hustin werd in Heerlen geboren op 27 oktober 1923 en was van 1937-1944 student in Schimmert. Hij deed zijn noviciaat in Meerssen in het laatste oorlogsjaar en werd in Oirschot op 4 maart 1951 tot priester gewijd. In onderstaand artikel verteld hij over zijn belevenissen tijdens de opleiding op het Groot Seminarie van de Montfortanen op Bijstervelt in Oirschot. Wij zullen dit in delen gaan publiceren.

De redactie

Zo begon het scholasticaat, het groot seminarie

In Oirschot werden we hartelijk welkom geheten door de groep bewoners, die vóór het grote huis stond.

Ik was een beetje beroerd door de schokkende reis en wist niet hoe vlug ik van de wagen moest springen. Het ging blijkbaar te haastig, ik bleef met mijn toog ergens aan hangen en scheurde mijn kleding tot mijn heupen open, heus niet als teken van boete. Gelukkig in de naad, zodat Broeder

Dominicus, de kleermaker, meteen een klant aan mij kreeg.

We kregen aanstonds te horen dat we als eerste O.L. Heer moesten gedag zeggen in de kapel. De Schola zong daar meerstemmig het indrukwekkend Montfortaans lijflied met de mooie wens “Restons unis toujours, comme en ce doux moment” (Laten we één blijven zoals op dit mooie ogenblik). We zullen ons best doen. Na dit plechtige gezang van welkom moesten we een zware beproeving doorstaan: de zogenaamde pax (vredeswens). Een Franse gewoonte om

als begroeting de vredeskus te geven die hierin bestond dat je elkaar met het voorhoofd aanraakte. Er waren grapjassen die dit met grote kracht deden zogenaamd als ontgroening. Dat heette knotsen. Alle klassen stonden in een lange rij en je moest vol houden tot de laatste toe. Ik vond het maar een nare beproeving en hield er hoofdpijn aan over. Ik heb die leukigheid later niet overgenomen.

Père Lebail

We kregen daarna onze kamer aangewezen. Ik moest helemaal naar de bovenste verdieping waar ik een onderkomen kreeg onder de henenbalken, dat ik moest delen met Frits van der Asdonk en Frans Stams. De tweede filoklas was al aangekomen op 27 augustus, dus Frits kon ons op zijn kamer ontvangen. De kamer had in de volksmond de naam van ‘de kamer van Père Lebail’. Deze was de procurator in Rome, een van onze ‘hoge pieten’.

Tijdens de oorlog werd op deze kamer een clandestien geslacht paard in hapklare brokken veranderd. In het Limburgs dialect is een baj, een paard. Pére Lebaille, je moet er maar opkomen! De kamer zag er ook niet erg gezellig uit met zijn ongeschaafde houten vlekkerige vloer. Het hele meubilair bestond uit drie bedden, drie tafels, drie kasten en drie stoelen, drie nachtkastjes met kom en lampetkan, geëmailleerd, zwart gevlekt en gedeukt. Het was armoe troef en het was echt niet moeilijk om hier de gelofte van armoede in praktijk te brengen. Ook was er voldoende plaats, het was geen hokje. Het enige raam was een niet al te grote dakkapel. Je moest recht staan om van het uitzicht te genieten. Je keek dan in de kruin van een geweldige bruine beuk, die nog steeds een bezienswaardigheid is vanwege zijn enorme omvang.

Zo, van nu af aan ben ik dan student aan het groot seminarie en wordt er van mij verwacht dat ik me ga bekwamen in de vakken die op het programma staan.

Pater Thei Hustin
Wordt vervolgd.

ALTAREN IN DE KERK VAN OIRSCHOT (vervolg)

18. St. Anna en Oda altaar

Volgens de legendes had Anna zich er al lang bij neergelegd dat haar huwelijk met Joachim onvruchtbaar zou blijven, toen zij op zeer hoge leeftijd toch nog zwanger werd en een dochter baarde: Maria, die later de moeder van Jezus zou worden. De rooms-katholieke kerk erkende Anna aanvankelijk niet als de moeder van Maria. Pas in 1584 werd zij samen met haar man opgenomen in de liturgische kalender, ondanks (of dankzij?) de scherpe aanvallen van Luther op de verering van Anna. Dat Anna wel al eerder op grote schaal werd vereerd is niet verwonderlijk vanwege haar voorbeeldfunctie als ideale moeder. Zij wordt daarom ook gezien als de beschermvrouw van zwangere vrouwen en bakers, van huisvrouwen en een goed huwelijk. Door vrijgezellen wordt ze aangeropen om voorspraak bij het krijgen van een partner met de spreuk ‘Sinte Anneke, geef me een manneke’. Haar populariteit blijkt ook uit de vele verschillende beroepen, die haar als patrones hebben: mijnwerkers, houtdraaiers, schrijnwerkers en kleermakers, vodenboeren, naaisters, handschoenenmakers en bezembinders.

Zij wordt meestal afgebeeld als een oude vrouw in een groene (kleur van de hoop) of rode (kleur van de liefde) mantel, samen met haar dochter en kleinkind. Een dergelijke voorstelling wordt ‘Anna te Drieën’ genoemd.

Oda leefde rond 700 als de blinde dochter van een Schotse koning. Op verzoek van haar vader bezocht zij het graf van de H. Lambertus in Luik omdat daar al verschillende wonderbaarlijke genezingen hadden plaatsgevonden. Ook Oda genas er van haar handicap, wat haar tot patrones van de blinden maakte. Omdat zij voortaan haar leven aan God wilde wijden en zich niet kon verenigen met de huwelijkskandidaat die haar vader bij thuiskomst voor haar had klaarstaan, vluchtte zij. Na veel omzwervingen kwam zij terecht in het plaatsje Rode wat naar haar, St. Oda-Rode werd genoemd, het latere St. Oedenrode. Zij wordt vaak afgebeeld met een ekster (deze vogels

zouden haar onderkomen beschermd hebben tegen ongewenste bezoekers) en een staf of rieten stok (die werd gevonden in haar graf toen dat in de 12^e eeuw werd opgegraven).

Op 5 augustus 1505 stichtte de Oirschotse Margaretha, dochter van Henricus Belaerts een altaar van St. Anna en Oda en vestigde daarop een dubbel beneficium voor twee rectoren of kapelaans, ook wel portionarissen geheten. De stichtingsakte is opgemaakt tijdens een kapittelvergadering door notaris Johannes Buetzelaer van Xantis, clericus van het bisdom Keulen. Drie maanden later keurde paus Julius II de bepalingen en voorwaarden goed. Omdat de stichteres had bepaald dat de fundatie door een commissaris van de paus ten uitvoer moest worden gebracht,

belaste de paus als zijn plaatsvervanger de officiaal van Luik en de kapitteldekens van de St. Jan in 's-Hertogenbosch en van St. Petrus in Boxtel met deze taak, maar het mocht ook door een of twee van hen uitgevoerd worden.

De stichteres behield zelf het recht van patronaat en presentatie van de te benoemen rector en na haar dood moest dat toekomen aan een van de zonen van haar overleden broer Rutger Belaerts. De kandidaat moest bij voorkeur steeds de naaste en oudste in de lijn van afstammelingen zijn. Uiteraard moest die wel priester zijn of vóór zijn 26ste jaar de wijding ontvangen hebben. Bovendien moesten de rectoren in Oirschot wonen en als ze dit weigerden en als ze na driemaal 'gekapitteld' te zijn hieraan nog geen gehoor gaven, dan zouden de inkomsten die bij het ambt horen hen ontnomen worden. Waren er geen geschikte personen in de familie, dan moest het kapittel de beneficies aan andere geschikte personen toekennen. De stichteres

stelde in de acte de priester Henricus Stockelmans en haar neef clericus Anthonius zoon van Rutger Belaerts als kapelaans voor.

Later werd door de stichteres een voorwaarde gewijzigd: de presentatie van de rectoren moest niet binnen een maand na het ontstaan van een vacature plaatsvinden, maar binnen de tijd die het kerkelijk recht daarvoor bepaalde. Een jaar na het afgeven van zijn goedkeuring liet de paus de uitvoerenden weten dat de stichting volgens deze wijziging moest plaats vinden. De kapitteldeken van Boxtel, Alard Baliart, trad op als rechter en executeur bij de oprichting van de fundatie.

De acte waarin de goederen staan beschreven die Margriet aan de stichting schonk, werd op 5 maart 1507 in 's-Hertogenbosch namens het Oirschotse kapittel door de clericus-notaris Ghijselbertus die Hollander, alias de Maren, opgemaakt en voorzien van het zegel van de kapitteldeken van Boxtel. Haar huis met tuin in herdgang Kerkhof vermaakte zij als woning voor beide kapelaans met de bepaling dat het hok op het terrein voor de hanen, kapoenen en hennen gesloten moest blijven, zodat de burens daar geen last van zouden hebben. Verder vermaakte ze ook een weide onder 'Spoerdonck'. Tot de rest van de vele goederen behoorden nog verschillende roggepachten onder Hedel, 'Boeterwijck', 'de Notelen' en elders, vooral veel onder Oerle. De kapelaans moesten dagelijks een mis lezen op het altaar en op de donderdagen de mis van het H. Sacrament, behalve wanneer er een plechtig feest op donderdag viel, b.v. kerstmis. Dan moest de mis van de betreffende feestdag gelezen worden.

Bij acte van 15 april 1507 keurde het kapittel alle bepalingen goed. De acte werd verleden door de kapittel-notaris Gaspar van Esch en voorzien van het grootzegel van het kapittel.

Heer Henrick Stockelmans woonde in 1533 als rector in het huis, dat eigendom was van de beheerders van het St. Anna-altaar. Onbekend is om welk huis het gaat, maar waarschijnlijk stond het naast het gasthuis of godshuis van St. Anna of daarbij in de buurt. De bewoner verklaarde toen namelijk dat het hem uitsluitend als gunst was toegestaan om de oven van deze instelling te gebruiken om er zijn dage-

lijks brood in te bakken. Aan deze toezegging mocht hij geen verdere rechten ontlenen en er werd schriftelijk vastgelegd, dat de beheerders van het gasthuis te allen tijde het recht hadden hem dat bakken te verbieden, zonder dat iemand daar bezwaar tegen kon maken. In 1547 zijn heer Henrick Stockelmans en heer Joost Belaerts nog rectoren van het altaar. Eerstgenoemde vermeerderde de stichting nog met enkele roggepachten uit goederen o.a. in Verrenbest en Hersel.

Daniel zoon wijlen Daniels Janszoon van den Dijk beloofde in 1541 voortaan een jaarlijkse rente te zullen gaan betalen van 5 gulden en 8 stuivers aan heer Henrick Stockelmans zijn leven lang en na diens dood aan de twee kapelstichtingen van het St. Anna altaar, waarvan elke fundatie de helft zou krijgen. Daarvoor moesten die alle twee een wekelijkse mis opdragen voor het zielenheil van wijlen Henrick die Crom en diens vrouw Heijlwich. In 1547 herhaalde Gregoris Wouters van Kuijck, gareelmaker, deze belofte.

Ten aanzien van de betaling van de rente werd bepaald, dat die jaarlijks aflosbaar was op Maria Lichtmisdag (2 februari) in aanwezigheid van de beide rectoren of rechtverkrijgenden van dat altaar ´voor zover die binnen de stad Den Bosch of Oirschot zijn te vinden, maar anders niet, tegen betaling van 86 gulden en de achterstallige termijnen´. Ook Thomas Goorts van den Huevel beloofde in 1618 nog wel hetzelfde bedrag te betalen met als onderpand zijn huis in herdgang Spoorndonck onder Boterwijk om de mis te laten opdragen. Waarschijnlijk leverde dit enig probleem op, want de toenmalige rector van het beneficium, Dirk, zoon meester Geraerts van den Berge, stond aflossing toe mits Thomas 3 maanden vooraf had opgezegd. Bovendien moest het kapitaal dan worden terugbetaald in aanwezigheid van de rector van dat altaar op dat moment. Deze moest persé in de Den Bosch of in Oirschot wonen.

Het duurde nog enkele jaren voor het zover was, want pas op 28 januari 1625 verklaarde heer Dirck van den Berch, toenmalige rector van het beneficium, het kapitaal van de rente te hebben ontvangen met de achterstallige rentetermijnen. Wel moest het ook daarna weer opnieuw belegd worden voor hetzelfde doel.

De gemeente Oirschot was in 1584 dermate in financiële problemen, dat de schepenen genoodzaakt waren geld te lenen om daarmee de contributies en belastingen te kunnen betalen. Daarom verschenen voor de schepenbank 'en andere leden van het Corpus' heer Abel zoon van Goijaerts van den Berge, priester, en Aert Sgraets vanwege heer Wouter zoon Goris van Cuijck als rector van het altaar van St. Anna in de St. Peterskerk. Zij verstrekten aan de gemeente een lening van 40 gulden op voorwaarde dat de huidige rector en diens nakomelingen (!) als tegenprestatie verder gevrijwaard zouden blijven voor alle gewone en buitengewone heffingen en belastingen en wel tot het moment dat die 40 gulden zouden zijn terugbetaald. Daarmee is dit het enige altaar, waarvan een dergelijke lening beschreven is.

Intussen is er op enig onbekend moment mogelijk nog een fundatie op het altaar gesticht, want in 1592 werd op verzoek van heer Wouter van Cuijck, rector van het altaar van Sint Anna van de tweede fundatie in de St. Peterskerk, door verschillende inwoners van Wintelre onder ede de volgende verklaring afgelegd. Evert Elen moest tijdens zijn leven 1 mud rogge per jaar betalen aan de rector van de St. Anna fundatie uit een stuk grond, genoemd De Braak te Wintelre. Na diens dood zijn de onderpanden vererfd en doorverkocht, tot ze eigendom werden van Dirk de Raijmaker. Kennelijk deed deze Dirk nu of hij niet op de hoogte was van zijn verplichting aan het altaar, want de getuigen verklaarden te weten dat Dirk in het verleden wel degelijk dikwijls aan heer Joost Belaerts had betaald, en dat zij geen ander stuk grond in Wintelre kenden dat de Braeken heette. Ook dit is een langshepende kwestie want in 1632 verklaarde Gijsbert Rutgers van Osch, die ongeveer 40 jaar oud is, *waarbij hij aanbiedt zulks onder ede te vestigen*, op verzoek van Jan Peter Gerits als man van Lijksen dochter van wijlen Jan Erf Geverts dat hij erbij aanwezig was verschillende jaren geleden, toen Jan Erf Geverts, die inmiddels is overleden, destijds aan wijlen heer Dirck van den Berge als rector van het St. Anna altaar twee jaartermijnen had betaald, elke van 10 lopen rogge, zoals Jan Erf Geverts die altijd aan dat altaar had betaald. Jan heeft daarvoor toen niet meer betaald dan een be-

drag van 5 gulden, n.l. ieder vat tegen 5 stuivers waarmee heer Dirck van den Berge wel tevreden was.

Een mogelijkheid is ook dat de bepaling in ‘tweede fundatie’ anders geïnterpreteerd kan worden en dat het niet gaat om een latere fundatie maar slaat op de dubbelfunctie van het altaar. In 1598 is namelijk sprake van een jaarlijkse verplichting aan de rector ‘van de beide gedeeltes’ van het St. Anna altaar in de St. Peterskerk. Ook in 1618 en 1623 werd Dirk zoon meester Geraerts van den Berg als rector en beheerder van de beide delen van het St. Anna-altaar genoemd.

Ook over de plaats van het altaar van de H. Anna en Oda is niets bekend, behalve dat er een belangrijke iemand bij begraven werd. De secretaris meldde in de kroniek van 1594: *‘14 augustus is het dode lichaam van Mejoffrouw Ysabel van der Linden, die in Den Bosch was overleden, naar hier gebracht met de wagen van mejoffrouw van Merode en op huize de Berg neergezet. 15 augustus is het genoemde lichaam voor het St. Anna altaar alhier begraven. Omdat de gildeleden van St. Barbara hier een gezongen mis van requiem hielden, gebeurde het dat deze St. Barbara-leden uit de kerk kwamen met voorop iemand die op de viool speelde, zodat aan het ene einde van de kerk er droefenis heerste en aan het andere einde er vrolijkheid was. Hier ziet men hoe ver dat vreugde en verdriet van elkaar liggen.’*

Bekend is ook dat ten behoeve van het St. Anna-altaar (en het Sacramentsaltaar) *‘waarvoor men elke week op dinsdag een omgang houdt in de kerk’*, door de kerkmeesters een rente van 7 stuivers werd betaald, steeds vervallend op St. Jansdag op onderpand van alle gewinchijnsen en tiendes die eigendom waren van de kerkfabriek van Oirschot. Ook betaalde Rutger Bierkens (en na zijn dood zijn wettige kinderen) een jaarlijkse rente van een gulden aan Jasper van Esch t.b.v. de gezongen mis in de kerk van Oirschot voor het eerwaardige H. Kruisaltaar en van St. Anna.

In 1625 beloofde Antonis Roelof Smetsers aan Heer Wouters van Cuijck t.b.v. het St. Anna-beneficie een jaarlijkse rente te zullen betalen van 5 gulden en 8 stuivers. De betreffende rente werd geheven

op een stuk akkerland in herdgang de Notel in de Hersel-akkers naast o.a. de hoeve van Bijstervelt en uit een stuk beemd genoemd de Hedonk in herdgang Hedel aan het Regelaer. Ook nu gold dat de rente altijd op 14 mei afgelost kon worden met een bedrag van f 86,- en 2 stuivers samen met de achterstallige termijnen, mits er een voorafgaande opzegtermijn van 3 maanden in acht werd genomen. In de marge van het register is een aantekening gemaakt dat Thomas Goort Corstens dit bedrag had betaald ter aflossing.

Een mogelijke verklaring is dat heer Wouters van Cuijck, die al in 1584 rector was (en dus behoorlijk oud moet zijn, zeker voor die tijd) en nu niet meer als zodanig maar alleen als 'priester en kanuniek' wordt betiteld, even 'vergeten' was, dat heer Dirck van den Berg de nieuwe rector was en nog in naam van zijn oude functie het geld in ontvangst heeft genomen zonder medeweten van de nieuwe rector.

Pas in 1767 werd deze belofte doorgehaald op vertoon van een gedrukte kwitantie van de heer ontvanger Frans van Heurn, rentmeester van de kapelaans in Oirschot, zijnde betaald door Jacobus Schellekens.

In 1631 is er onenigheid over de bepaling met betrekking tot de verwantschap van de rectoren met de stichteres.

Heer Wouter van Cuijck was toen al 79 jaar oud en werd door de schepenen gevraagd om zijn getuigenis. Na de priesterlijke eed te hebben afgelegd verklaarde hij 'naar eer en geweten' dat wijlen heer en meester Henrik Corstens van Gestel beheerder was geweest van een der fundaties van het St. Anna altaar en dat hij die functie verkregen had vanwege zijn bloedverwantschap met de stichteres. Op dezelfde wijze had ook heer Balthasar deze functie verkregen en wel door verwantschap met wijlen Jonker Jan de Bever. Heer Wouter verklaarde dat hij zelf het beneficium ook weer van deze heer Henrick Corstens had verkregen en lange jaren in bezit had gehad. Hij had altijd horen beweren dat de beheerders van die fundatie allemaal verwant waren aan de familie Belaerts. Zijn moeder, die bij deze heer Henrick Corstens had ingewoond, had altijd gezegd dat hijzelf anders nooit die fundatie had mogen hebben, en dat destijds de heer

deken van Heusden, te weten de heer Rutger Belaerts, wel aanspraak op die stichting meende te kunnen doen, maar dat dit niet mogelijk was omdat heer Henrick Corstens die fundatie toen al in bezit had, die dus inderdaad nazaat van deze familie Belaerts moest zijn geweest.

Ene Geertruit uit Moergestel verklaarde dat zij samen met Jonker Johan de Bever in de St. Jan in Den Bosch was om er een brief te zien die daar in een kist van het St. Annagasthuis te Oirschot werd bewaard. Jonker Johan de Bever had toen gezegd dat heer Henrick Corstens de naaste bloedverwant was van de stichteres van de St. Annafundatie. Ook had zijzelf ooit gehoord dat heer Henrick Corstens destijds de naaste bloedverwant was.

In de loop der jaren werden veelvuldig roggepachten aan het altaar beschreven, waarbij steeds alleen de H. Anna werd genoemd. De naam van Oda komt buiten de stichtingakte nauwelijks meer voor.

Het altaar is gedurende de onderzochte periode maar twee keer in een testament herdacht: in 1529 schonken Gevert Janssen van Ostden en zijn wettige vrouw Elisabeth 2 stuivers voor de missen van de H. Anna. In 1633 was Henrick, zoon wijlen Ariens van de Maerse-laer met 200 gulden eens weliswaar royaler, maar daarvoor moest de kerkfabriek dat bedrag jaarlijks beleggen en daarvoor een jaargetijde doen, bestaande uit drie missen, waarvan een voor het H. Kruis, een tweede voor het altaar van O.L. Vrouw en de derde voor het St. Anna altaar.

Margriet Belaerts, de stichteres van het St. Anna en Oda-altaar, stierf op 8 januari 1517 en werd in de kerk in Oirschot begraven. Samen met haar broer de priester Henricus Belaerts heeft zij op 7 februari 1489 ook het St. Anna en Oda-gasthuis in Oirschot gesticht.

Bronnen bekend bij:

Hanneke van den Bogaart-Vugts, e-mail: hbogaartvugts@zonnet.nl

Wordt vervolgd.

INHOUD

COLOFON	1-2
VEEARTSEN IN OIRSCHOT Clari van Esch-van Hout	3-10
HENK ERVEN OORLOGSSLACHTOFFER? Annie en Bert Smits	11-13
EEN HEYMELICK RAPTUS, SPOTTELICK VOOR GODES KERCKEN Anton Neggers	14-17
LEUKE WISSEWASJES OP RIJM II Theo van de Loo	18-19
MUSEUMSCHATTEN MERKLAPPEN Nelly van Kessel	20-22
CHRISTIAAN VAN DER AMEIJDEN Michiel Verweij	23-28
EIGEN AARDIGHEID(JE)	28-29
SCHOOLLASTICAAT Pater Thei Hustin	30-31
ALTAREN IN DE KERK VAN OIRSCHOT (vervolg) Hanneke van den Bogaart-Vugts	32-39
INHOUD	40